

UWAGI METODYCZNE

Wprowadzenie

Dane zawarte w niniejszej publikacji opracowano na podstawie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r.

Powszechny Spis Rolny oraz Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań zostały przeprowadzone na terenie całego kraju w dniach od 21 maja do 8 czerwca 2002 r. (według stanu w dniu 20 maja 2002 r. o godz. 24⁰⁰) zgodnie z poniższymi ustawami:

- z dnia 2 grudnia 1999 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2001 r. (Dz. U. z 2000 r., nr 1 poz. 1) z późniejszą zmianą (Dz. U. z 2000 r., nr 93, poz. 1026),
- z dnia 9 września 2000 r. o powszechnym spisie rolnym w 2002 r. (Dz. U. z 2000 r., nr 99, poz. 1072),
- z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 1995 r., nr 88, poz. 439) z późniejszymi zmianami.

W powyższych aktach prawnych określono termin i zakres tematyczny spisów, zasady organizacji i realizacji prac spisowych, zobowiązania ludności do udzielania informacji oraz sposobu ich zebrania.

Celem Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. było między innymi:

- zapewnienie podstawowej bazy informacyjnej o gospodarstwach rolnych i związanych z nimi gospodarstwach domowych, koniecznej dla realizacji krajowej, regionalnej i lokalnej polityki rolnej i społecznej na wsi,
- dostarczenie informacji niezbędnych dla finalizowania procesów stowarzyszeniowych z Unią Europejską (UE), jak i zapewnienia podstaw informacyjnych w pierwszych latach członkostwa zgodnie z wymogami UE oraz wykonanie zobowiązań Polski w zakresie dostarczenia informacji dla potrzeb organizacji międzynarodowych (FAO, OECD, EUROSTAT i inne),
- zbudowanie i aktualizacja statystycznych operatów losowania prób do różnotematycznych badań reprezentacyjnych.

Zakres tematyczny Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. był bardzo obszerny i dotyczył blisko 3 mln gospodarstw rolnych.

Dotychczas przedstawiono wyniki spisu w następujących publikacjach krajowych:

- „Raport z wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r.”;
- „Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich”;
- „Zwierzęta gospodarskie”;
- „Użytkowanie gruntów i ich jakość”;
- „Uprawy rolne”;
- „Uprawy ogrodnicze”;
- „Budynki i infrastruktura techniczna w gospodarstwach rolnych”;
- „Ciągniki, maszyny i inne środki transportu w gospodarstwach rolnych”;
- „Pozarolnicza działalność gospodarstw rolnych”;
- „Wybrane elementy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych”;
- „Przemiany agrarne”.

oraz w publikacjach szczebla wojewódzkiego:

- „Raport z wyników Spisów Powszechnych – województwo małopolskie”
- „Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich w województwie małopolskim”
- „Budynki i wyposażenie techniczne gospodarstw rolnych w województwie małopolskim”
- „Wybrane elementy sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych w województwie małopolskim”

Wyniki spisu dotyczące dalszych zagadnień zostaną przedstawione w kolejno opracowywanych publikacjach krajowych pod następującymi tytułami:

- „Metodologia Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r.”,
- „Rolnictwo na terenach górskich i terenach o słabszych warunkach glebowych”,
- „Cele produkcji w gospodarstwach rolnych”,
- „Charakterystyka gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną”,
- „Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych”.

oraz w publikacji wojewódzkiej:

- „Cele produkcji w gospodarstwach rolnych w województwie małopolskim”

Zakres i tematyka Powszechnego Spisu Rolnego

Powszechnym Spisem Rolnym objęto:

- gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych powyżej 1,0 ha,
- gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 do 1,0 ha włącznie,
- osoby fizyczne będące właścicielami zwierząt gospodarskich, nie posiadające użytków rolnych lub posiadające użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha,
- pozostałe gospodarstwa rolne będące w użytkowaniu osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej.

Wykaz gospodarstw indywidualnych powstał w oparciu o statystyczny rejestr podatkowy (system SPGC), który aktualizowany był przez rachmistrzów w czasie obchodu przedspisowego oraz uzupełniany o wykaz właścicieli zwierząt gospodarskich nieposiadających użytków rolnych lub posiadających użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,1 ha. Kartotekę gospodarstw rolnych będących w użytkowaniu osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej utworzono na podstawie Bazy Jednostek Statystycznych GUS.

Dla gospodarstw rolnych, których użytkownicy odmówili udziału w Powszechnym Spisie Rolnym 2002 r. oraz w przypadkach, gdy kontakt z użytkownikami gospodarstw był niemożliwy, dokonano imputacji danych o gospodarstwie.

Tematyka Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r. została ujęta na formularzach spisowych w następujących działach:

- Powierzchnia gospodarstwa,
- Struktura własnościowa użytków rolnych gospodarstwa,
- Struktura dochodów,
- Działalność gospodarcza,
- Pracujący w gospodarstwie rolnym,
- Powierzchnia zasiewów,
- Powierzchnia inna,
- Pogłowie zwierząt gospodarskich,

- Rozdysponowanie produkcji rolniczej,
- Infrastruktura gospodarstwa,
- Budynki i budowle,
- Magazynowanie w gospodarstwie,
- Nawozy i pestycydy w gospodarstwie,
- Maszyny i urządzenia rolnicze,
- Wybrane wydatki w gospodarstwie.

W ramach spisu w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni użytków rolnych powyżej 1,0 ha zebrano następujące informacje:

- 1) dane o osobach będących użytkownikami gospodarstw rolnych:
 - a) nazwisko i imiona użytkownika gospodarstwa rolnego,
 - b) poziom wykształcenia rolniczego osoby kierującej,
 - c) wkład pracy w gospodarstwo rolne w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie – liczba godzin przepracowanych w gospodarstwie,
- 2) o liczbie pracowników najemnych stałych i pracowników dorywczych zatrudnionych w gospodarstwie rolnym,
- 3) o użytkowaniu gruntów, a w szczególności:
 - a) powierzchni gruntów ogółem, w tym użytków rolnych (gruntów ornych, łąk i pastwisk trwałych), lasów i gruntów leśnych oraz pozostałych gruntów,
 - b) o powierzchni zasiewów głównych upraw,
- 4) o pogłowiu zwierząt gospodarskich według gatunków i grup produkcyjno-użytkowych oraz liczbie pni pszczelich,
- 5) o rozdysponowaniu produkcji rolniczej,
- 6) o budynkach, infrastrukturze i wyposażeniu technicznym gospodarstw, w tym:
 - a) rodzaje budynków, budowli i ich powierzchnia,
 - b) liczba ciągników rolniczych i innych środków transportowych oraz maszyn rolniczych,
 - c) źródła zaopatrzenia w wodę, sposoby odprowadzania ścieków i usuwania śmieci,
 - d) wyposażenie w sieć elektryczną i telefon,
 - e) rodzaje urządzeń melioracyjnych,
- 7) o stosowaniu nawozów i pestycydach w gospodarstwie w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie,
- 8) o zadłużeniu gospodarstw rolnych,
- 9) o działalności gospodarczej (rolniczej i pozarolniczej) prowadzonej przez użytkownika gospodarstwa rolnego lub osobę dorosłą pozostającą z użytkownikiem we wspólnym gospodarstwie domowym,
- 10) o ważniejszych wydatkach poniesionych w okresie 12 miesięcy poprzedzających badanie, w tym na:
 - a) zakup gruntów,
 - b) budowę lub modernizację budynków,
 - c) powiększenie stada podstawowego,
 - d) zakup ciągników rolniczych i innych środków transportowych oraz maszyn rolniczych.

Informacje o wieku, płci, a także osób pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach rolnych pozyskano z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, który, jak wspomniano na wstępie, odbył się jednocześnie z Powszechnym Spisem Rolnym 2002 r.

Dla osób fizycznych użytkujących gospodarstwa indywidualne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 do 1 ha włącznie oraz dla właścicieli zwierząt gospodarskich zebrano w/w informacje,

z wyłączeniem tych, o których mowa w pkt. 8 i 10, a w ramach punktów 3b, 6b, i 7 zebrano dane w ograniczonym zakresie tematycznym.

W ramach spisu u osób prawnych i w jednostkach organizacyjnych niemających osobowości prawnej zebrano informacje, o których mowa w punktach 2-10.

Zgodnie z ustawą o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2002 r. i rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 22 maja 2002 r. w sprawie wylosowanych obwodów objętych spisem kontrolnym (Dz. U. Nr 66, poz. 597) po zakończeniu Powszechnego Spisu Rolnego i Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzono w dniach od 17 do 25 czerwca 2002 r. spis kontrolny w wylosowanych 903 obwodach spisowych, co stanowiło 0,5% ogółu obwodów spisowych. Zasady metodyczne oraz wyniki spisu kontrolnego będą zamieszczone w publikacji „Metodologia Powszechnego Spisu Rolnego 2002 r.”

Ważniejsze definicje, pojęcia spisowe i zasady spisywania

Za **gospodarstwo rolne** uważa się grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą oraz prawami i obowiązkami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego.

Za **gospodarstwo indywidualne** uważa się gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych od 0,1 ha, będące własnością lub znajdujące się w użytkowaniu osoby fizycznej lub grupy osób oraz gospodarstwo rolne osoby nieposiadającej użytków rolnych lub posiadającej użytki rolne o powierzchni mniejszej niż 0,10 ha, która ma co najmniej: 1 sztukę bydła lub (i) 5 sztuk trzody chlewnej albo 1 lochę lub (i) 3 sztuki owiec bądź kóz lub (i) 1 konia lub (i) 30 sztuk drobiu lub (i) 5 sztuk samic zwierząt futerkowych (w tym królików) lub (i) 1 pień pszczeli.

Za **użytkownika gospodarstwa indywidualnego** uważa się osobę fizyczną lub grupę osób, które faktycznie użytkują grunty, niezależnie od tego, czy są właścicielami, dzierżawcami, czy użytkują je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty te są zlokalizowane w jednej, czy w kilku gminach.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi, nadzorowania ich lub wykonywania. Kierujący jest na ogół, choć nie zawsze, tą samą osobą co użytkownik.

Za **działalność gospodarczą (rolniczą i pozarolniczą)** uważa się pracę na rachunek własny bezpośrednio związaną z prowadzeniem produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej) i prowadzeniem gospodarstwa rolnego oraz pracę poza gospodarstwem rolnym (np. własne zakłady przemysłowe, rzemieślnicze, handlowe i usługowe, zatrudniające lub niezatrudniające pracowników najemnych, a także wolne zawody).

Użytkowanie gruntów

Do **ogólnej powierzchni gruntów** gospodarstwa zaliczono wszystkie bez wyjątku grunty wchodzące w skład gospodarstwa, a więc wszystkie grunty użytkowane rolniczo (grunty orne, sady, łąki i pastwiska), wszystkie związane z nimi grunty użytkowane nierolniczo, jak lasy, podwórze, grunty pod zabudowaniami lub przeznaczone pod zabudowę, ogrody ozdobne, grunty pod wodami, drogi, torfowiska, kamieniołomy, żwirownie itp. oraz nieużytki, niezależnie od tytułu władania (własne, dzierżawione na zasadzie umowy i bezumownie, użytkowane z innego tytułu).

Do **gruntów orných** zalicza się grunty w uprawie, tj. pod zasiewami wraz z ogrodami przydomowymi oraz odłogi i ugory.

Do **odłogów** zalicza się powierzchnie gruntów ornych nie dające plonów, które nie były uprawiane przez co najmniej 2 lata.

Do **ugorów** zalicza się powierzchnie gruntów ornych, które w danym roku były przejściowo nieobsiane (nieużytkowane rolniczo).

Do **sadów** zalicza się grunty o powierzchni nie mniejszej niż 10 arów, zasadzone drzewami i krzewami owocowymi.

Do **lasów i gruntów leśnych** zalicza się powierzchnię zalesioną oraz powierzchnię przejściowo pozbawioną drzewostanu. Do powierzchni zalesionej zalicza się grunty pokryte uprawami leśnymi, młodnikami i drzewostanami starszymi oraz plantacjami topoli i innymi gatunkami drzew szybko- i średnio- i wolno-rosnących. Do powierzchni przejściowo pozbawionej drzewostanu zalicza się zręby, halowizny, płazowizny i plantacje choinkowe prowadzone na gruntach leśnych oraz wylesienia powstałe na skutek oddziaływania emisji przemysłowych i górnictwa (zalewiska, zapadliska).

Do **łąk i pastwisk** trwałych zalicza się grunty pokryte trwale trawami, natomiast nie zalicza się gruntów ornych obsianych trawami w ramach płodozmianu. Łąki trwałe są to grunty pokryte trawami, z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnię koszonych hal i połonin. Pastwiska trwałe są to grunty pokryte trawami, które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnię wypasanych hal i połonin.

Do **powierzchni pozostałych gruntów** wchodzących w skład gospodarstwa wlicza się grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami, ogrodami ozdobnymi, pod drogami i liniami podziału powierzchniowego w lasach, powierzchnię wód śródlądowych, rowów melioracyjnych, plantacji leśnych prowadzonych na gruntach nieleśnych, powierzchnię porośniętą wikliną w stanie naturalnym, powierzchnię innych gruntów użytkowych (torfowiska, żwirownie) oraz nieużytków.

Powierzchnia zasiewów

Dane o powierzchni zasiewów ujmowane w spisie dotyczą powierzchni upraw poszczególnych ziemiopłodów uprawianych w plonie głównym. W powierzchni zasiewów uwzględnia się również powierzchnię zasiewów w sadach.

Do grupy „**zbóż podstawowych**” zalicza się powierzchnię uprawy poszczególnych zbóż (pszenicy, żyta, jęczmienia, owsa, pszenżyta) z podziałem na formy jare i ozime przeznaczone do zbioru ziarna.

Do grupy „**zbóż podstawowych z mieszankami**” zalicza się powierzchnię uprawy zbóż podstawowych oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Do grupy „**zbóż ogółem**” zaliczono powierzchnię uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi łącznie z kukurydzą na ziarno i pozostałymi uprawami zbożowymi (gryka, proso itp.).

Do grupy „**przemysłowych**” zaliczono powierzchnię buraków cukrowych, rzepaku i rzepiku, lnu i konopi oraz tytoniu.

Do grupy „**pastewnych**” zaliczono uprawy okopowych pastewnych, strączkowych pastewnych łącznie z mieszankami zbożowo-strączkowymi na ziarno, kukurydzy na zielonkę, motylkowych drobnonasiennych, innych pastewnych i traw.

Grupa „**pozostałe**” obejmuje dane o powierzchni warzyw, truskawek, wysadków roślin okopowych, łubinu gorzkiego, roślin ozdobnych oraz pozostałych przemysłowych, tj. maku, słonecznika, chmielu, ziół leczniczych, wikliny i innych przemysłowych, a także szklarni i tuneli foliowych oraz ogrodów przydomowych.

Zwierzęta gospodarskie

Spisowi podlegały zwierzęta gospodarskie (bydło, trzoda chlewna, owce, drób, konie, kozy, króliki-samice, zwierzęta futerkowe-samice oraz pnie pszczele) znajdujące się w gospodarstwie oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek, a w przypadku pni pszczelich - pnie znajdujące się na pożytkach poza gospodarstwem, stanowiące własność użytkownika gospodarstwa lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je z gospodarstw indywidualnych, czy od gospodarstw państwowych, spółdzielczych i innych.

Budynki i budowle

Spisowi podlegały wszystkie budynki i pomieszczenia inwentarskie (obory, chlewnie, kurniki) oraz gospodarcze (stodoły), a także budynki i budowle przeznaczone do przechowywania technicznych środków produkcji, budynki wielofunkcyjne i inne pomieszczenia użytkowane w gospodarstwach, niezależnie od formy własności, tj. własne i dzierżawione.

O zakwalifikowaniu budynku do określonej kategorii decydowało pierwotne przeznaczenie oraz zainstalowane stałe wyposażenie, niezależnie od aktualnego wykorzystania budynku. Powierzchnia budynków lub budowli spisywana była w pełnych m² według dokumentacji technicznej, a w przypadku jej braku według pomiaru po zewnętrznym obrysie. W przypadku budynków piętrowych powierzchnia jest sumą powierzchni każdej kondygnacji.

Ujmowane w spisie powierzchnie charakteryzujące sposób wykorzystania budynków lub budowli to:

- **powierzchnia wykorzystana na działalność rolniczą** - powierzchnia w budynkach i budowlach wykorzystana na produkcję roślinną, zwierzęcą, przechowywanie produktów rolniczych oraz sprzętu, łącznie z powierzchnią, na której w trakcie spisu trwała przerwa technologiczna;
- **powierzchnia wykorzystana na działalność pozarolniczą** - cała powierzchnia w budynkach i budowlach przeznaczona na prowadzenie działalności gospodarczej nie związanej z produkcją rolniczą, łącznie z powierzchnią, na której w trakcie spisu nastąpiła czasowo przerwa w prowadzeniu działalności;
- **powierzchnia niewykorzystana** - cała powierzchnia budynków i budowli, która nie była wykorzystywana na działalność rolniczą ani pozarolniczą (użytkownik zrezygnował z prowadzenia jakiegokolwiek działalności lub pomieszczenia nie zostały jeszcze wykończone).

Ciągniki, maszyny rolnicze i inne środki transportowe

Spisem zostały objęte ciągniki, samochody, wybrane maszyny i urządzenia rolnicze użytkowane w gospodarstwie, zarówno te, które stanowiły własność użytkownika gospodarstwa, jak i te, których właścicielem były inne osoby (dzierżawa, leasing itp.). Nie spisywano sprzętu, który był niesprawny dłużej niż rok oraz tego, który został przeznaczony do kasacji (rozbiórka, złomowanie).

Dane o ciągnikach i środkach transportu w spisie dotyczą:

- **ciągników** - kołowych dwuosioowych i gąsienicowych,
- **samochodów ciężarowych** - tj. samochodów ciężarowych i ciągników siodłowych,

- **przyczep** - tj. przyczep, wywrotek ciągnikowych i samochodowych jedno- i wieloosiowych oraz naczip o ładowności powyżej 1 tony.

Wybrane wydatki poniesione przez gospodarstwa rolne

Wydatki na cele inwestycyjne dotyczyły głównie:

- zakupu ziemi;
- zakupu innych środków trwałych, tj. ciągników, innych środków transportowych (łącznie z samochodami), maszyn i urządzeń zarówno do prowadzenia działalności rolniczej, jak pozarolniczej;
- wydatków w zakresie budowy, remontu lub modernizacji budynków mieszkalnych i gospodarczych oraz rozwoju infrastruktury technicznej gospodarstwa;
- wydatków na nowe nasadzenia, zwiększenie stada podstawowego oraz zmianę kierunku produkcji rolniczej.

Spośród nakładów inwestycyjnych ogółem wyodrębniono nakłady na produkcję rolniczą oraz na pozarolniczą działalność gospodarczą.

Wydatki poniesione na bieżącą produkcję rolniczą dotyczyły zakupu nawozów, wapna i środków ochrony roślin, zakupu pasz, zakupu paliwa i usług rolniczych oraz dzierżawy ziemi.

Ponadto zebrano informacje o spłatach kredytów oraz stanie zadłużenia gospodarstw rolnych, z wyodrębnieniem zadłużenia z tytułu kredytów zaciągniętych na działalność rolniczą, tj.:

- kredytów inwestycyjnych związanych z realizacją przedsięwzięć inwestycyjnych w działalności rolniczej
- kredytów bieżących przeznaczonych na zakup rzeczowych środków obrotowych.

Spłaty kredytów bankowych i pożyczek od osób prywatnych (wraz z odsetkami) dotyczą wydatków poniesionych w okresie 21. V 2001 r.— 20. V 2002 r.

Zadłużenie, tj. łączną wielkość zobowiązań z tytułu kredytów, pożyczek, nakazów płatniczych łącznie z odsetkami i rachunków zaległych przez okres dłuższy niż 30 dni, ujmowano według stanu na dzień 20 maja 2002 r.

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego

Za **gospodarstwo domowe użytkownika gospodarstwa rolnego** (właściciela zwierząt gospodarskich) uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne (właściciel zwierząt gospodarskich).

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody wszystkich osób zamieszkałych wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa domowego i utrzymujących się razem z nim, tj. z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (rolniczej i pozarolniczej) oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.

Pracujący w gospodarstwie rolnym

Dane o aktywności ekonomicznej ludności odnoszą się do osób w wieku 15 lat i więcej będących członkami gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Za pracę w swoim gospodarstwie rolnym uważano wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją rolniczą (roślinną i zwierzęcą) oraz prace ogólne, związane z prowadzeniem gospodarstwa np.:

- zakup środków produkcji,
- sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży,
- prace związane z magazynowaniem,
- transport na potrzeby gospodarstwa rolnego,
- bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji,
- organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków.

Jako pracy w gospodarstwie rolnym nie traktowano takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, dogładanie dzieci oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego. Wyłączono również prace związane z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb (bez względu na to czy prowadzone były w gospodarstwie czy poza nim).

Osoby pracujące wyłącznie lub głównie w gospodarstwach indywidualnych powyżej 1 ha UR wyodrębniono na podstawie informacji o ich aktywności ekonomicznej w badanym tygodniu, zebranych w ramach narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań 2002.

Do pracujących zaliczono:

- osoby, które w badanym tygodniu pracowały w swoim gospodarstwie rolnym lub poza nim,
- osoby, które w badanym tygodniu nie pracowały, ale miały pracę, której nie wykonywały z powodu np.: choroby, urlopu wypoczynkowego lub bezpłatnego, urlopu macierzyńskiego, braku zamówień, przerwy w działalności zakładu pracy.

Wśród **pracujących** będących członkami gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego wyodrębniono następujące kategorie:

1. pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym (na działce rolnej),
2. pracujący wyłącznie poza swoim gospodarstwem rolnym (działką rolnej),
3. pracujący głównie w swoim gospodarstwie rolnym (na działce rolnej), a dodatkowo poza gospodarstwem (działką),
4. pracujący poza swoim gospodarstwem rolnym (działką rolnej), a dodatkowo w swoim gospodarstwie rolnym (na działce rolnej).

Niezależnie od powyższej definicji dla potrzeb analizy nakładów **pracy w rolnictwie** uwzględniano wkład pracy (nawet w minimalnym wymiarze) z 12 miesięcy poprzedzających moment spisu wszystkich członków gospodarstwa domowego z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, bez względu na kategorię gospodarstwa (produkujące wyłącznie na potrzeby własne, głównie na potrzeby własne lub produkujące głównie na rynek).

W tablicy prezentującej dane według godzin pracy uwzględniono średni dzienny czas pracy w gospodarstwie rolnym w ciągu roku.

Informacje o czasie przepracowanym w gospodarstwie zbierano w podziale na 4 sezony w roku. Umownie sezony obejmują następujące miesiące:

- sezon wiosenny - marzec, kwiecień, maj,
- sezon letni - czerwiec, lipiec, sierpień,
- sezon jesienny - wrzesień, październik, listopad,
- sezon zimowy - grudzień, styczeń, luty.

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, informacje o pracujących w rolnictwie podawano w osobach, a także w przeliczeniu na umowne roczne jednostki pracy (AWU).

Roczna jednostka pracy (AWU) jest ekwiwalentem czasu przepracowanego w ciągu roku w gospodarstwie rolnym przez 1 osobę pełnozatrudnioną w rolnictwie. W Polsce przyjęto 2120 godzin przepracowanych w ciągu roku jako równoważnik pełnego etatu (roczną jednostkę pracy).

Przeliczenia czasu przepracowanego w gospodarstwie rolnym przez użytkownika i członków jego gospodarstwa domowego na umowne roczne jednostki pracy (AWU) dokonano dzieląc liczbę przepracowanych godzin przez równoważnik pełnego etatu (2120 godzin). Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej, niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU uwzględniono wkład pracy wszystkich osób we wszystkich kategoriach gospodarstw indywidualnych. Nakłady pracy ogółem dla całego rolnictwa uwzględniają również wkład pracy pracowników najemnych w gospodarstwach indywidualnych i w gospodarstwach osób prawnych i jednostek nieposiadających osobowości prawnej.

Do **pracowników najemnych** zaliczono osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie w gotówce lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogły być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Do **pracowników najemnych stałych** zaliczono osoby, które pracowały w każdym tygodniu w roku poprzedzającym dzień badania, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych zaliczono również osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku z następujących przyczyn:

- specyfika produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagająca zatrudniania pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, służba wojskowa, choroba, wypadek, zgon,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

Dane prezentowane w publikacji dotyczą gospodarstw rolnych ogółem, w tym gospodarstw indywidualnych. Dla podstawowych cech grupowanie to zostało rozszerzone (sektor prywatny, w tym spółdzielnie produkcji rolniczej; sektor publiczny, w tym gospodarstwa państwowe).

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych klasyfikacji:

- grup obszarowych powierzchni użytków rolnych, wyodrębniając następujące grupy obszarowe: do 1 ha, 1 - 2, 2 - 3, 3 - 4, 4 - 5, 5 - 7, 7 - 10, 10 - 15, 15 - 20, 20 - 30, 30 - 50, 50 - 100, 100 - 200, 200 - 500, 500 - 1000, 1000 ha i więcej;
- wskaźnika jakości gruntów: do 0,4, 0,4 - 0,7, 0,7 - 1 i powyżej;
- celu produkcji i wartości produkcji sprzedanej; gospodarstwa nieprowadzące produkcji, produkujące na własne potrzeby, produkujące głównie na własne potrzeby, produkujące głównie

na rynek, w których wartość produkcji sprzedanej wynosiła: poniżej 3 tys. zł, 3 - 5, 5 - 15, 15 -25, 25 - 50, 50 -100, 100 tys. z i więcej;

- skali natężenia chowu poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich;
- cech charakteryzujących użytkowników gospodarstw rolnych i członków ich rodzin pracujących w gospodarstwie według wieku i płci – do 34, 35 - 44, 45 - 54, 55 – 64, 65 i więcej;
- poziomu wykształcenia rolniczego osoby kierującej;
- innych grupowań gospodarstw według cech ujętych w spisie, nie wymienionych wyżej.

Dane prezentowane w niniejszej publikacji dotyczą:

- **wszystkich gospodarstw rolnych** w zakresie użytkowania gruntów, struktury własnościowej użytków rolnych, struktury dochodów, działalności gospodarczej, rozdysponowania produkcji rolniczej, infrastruktury gospodarstw rolnych, budynków i budowli, magazynowania w gospodarstwie oraz maszyn i urządzeń rolniczych;
- **gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą aktualnie (w dniu 20 maja 2002 r.) lub w ciągu ostatnich 12 miesięcy poprzedzających spis** w zakresie informacji o osobie kierującej (kto jest osobą kierującą, czy posiada wykształcenie rolnicze i praktyczne doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa rolnego), pracujących w gospodarstwie rolnym, stosowania nawozów i pestycydów oraz wybranych wydatków w gospodarstwie;
- **gospodarstw prowadzących aktualnie (w dniu 20 maja 2002 r.) działalność rolniczą** w zakresie powierzchni zasiewów, powierzchni innej (w tym powierzchniach nawadnianych) oraz pogłównia zwierząt gospodarskich.

UWAGA

Informacje liczbowe w ujęciu odsetkowym prezentowane są z jednym znakiem po przecinku i z uwagi na elektroniczną technikę zaokrągleń mogą nie sumować się na 100%. Liczby te są poprawne pod względem merytorycznym.

SKRÓTY

tys.	= tysiąc
UR	= użytki rolne
ha	= hektar
r.	= rok
cd.	= ciąg dalszy
dok.	= dokończenie
tabl.	= tablica
szt.	= sztuka

ZNAKI UMOWNE

- Kreska (-) - zjawisko nie wystąpiło
- Zero: (0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5
(0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
- Znak x - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe
- „w tym” - oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy.
- # - oznacza, że dane nie mogą być publikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej